

אם יוצא

כל דברים

כס"ג

אלה הדברים אשר דבר משה אל

כל ישראל ^{א. יא.}

לפי קבלת חז"ל ישנו הבדל יסודי בין חומש דברים, משנה תורה, לבין שאר חומשי התורה. וכך אמרו חז"ל: "אין מפסיקין בקללות. אמר אביו: לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים. אבל בקללות שבמשנה תורה מפסיקין. מאי טעמא? הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן" (מגילה טא.ו.). לפי דברי תוספות (שם) הרי גם הקללות שבמשנה תורה נאמרו על כל פנים ברוח הקדש, כלומר, בנבואה. ⁶

10
11
12

מה, אם כן, ההבדל שבין משנה תורה לשאר חלקי התורה, מאחר וגם משנה תורה נאמר בנבואה.

את השאלה הזאת שאל רבי יעקב קראנץ, המגיד מדובנא, את רבו הגדול, הגאון מוילנא. וכך ענה לו רבינו הגר"א:

11 הנבואות שבארבעת הספרים הראשונים היו נשמעות מהקב"ה בכבודו ובעצמו, והיו יוצאות מפיו של משה רבינו. זוהי אותה בחינה מיוחדת של נבואה, אשר היתה רק לאדון הנביאים, ואשר עליה אמרו חז"ל, כי "שכינה מדברת מתוך גרונו". לא כן הנבואות שבספר דברים. אלו נאמרו לעם ישראל כמו אותן נבואות שנאמרו מפי שאר הנביאים. משה רבינו היה מתנבא את אשר יאמר, ולמחרת, לאחר התנבאותו, הלך ומסר את דברי נבואתו לעם ישראל. היינו, בעת שאמר נבואתו לעם, כבר נעתק ממנו הדיבור האלוקי, והיו אלו דברי עצמו. ¹⁶

(אחל יעקב)

1 הספר הזה צנינו ידוע שהוא משנה תורה, יבאר בו משה רבינו לדור הנכנס בארץ רוב מצות התורה הצריכות לישראל, ולא יזכיר בו דבר בתורת כהנים * לא כמעשה הקרבנות ולא כטהרת הכהנים וכמעשיהם שכבר ביאר אותם להם. והכהנים זריזים הם * לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה * אבל בישראל יזהיר * המצות הנהוגות בהם פעם אחר פעם * להוסיף בהן ביאור. * פעמים * שלא יזכיר אותן רק להזהיר את ישראל ברוב אזהרות. כמו שיבאו בספר הזה בעניני עו"ג אזהרות מרובות זו אחר זו ותוכחות * וקול פחדים * אשר יפחיד אותם בכל עונשי העבירות. * ועוד יוסיף בספר הזה קצת מצות שלא נזכרו כלל כגון היבום, * ודין מוציא שם רע * והגרודשים באשה * ועדים זוממין *¹⁰ וזולתן, וכבר נאמרו לו כולן בסיני * או באוהל מועד בשנה הראשונה *¹¹ קודם המרגלים. כי בערבות מואב לא נתחדשו לו אלא דברי הברית כאשר נתפרש בו *¹² ועל כן * לא נאמר בספר הזה וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל, או דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מצוה פלונית. אבל לא נכתבו המצות בספרים הראשונים שידבר עם יוצאי מצרים כי אולי לא נהגו באותן המצות רק בארץ אף על פי שהן הובת הגוף, כאשר בא בענין הנסכים * או מפני שאינן תדירות לא הזכירם רק בבנים נוחלי הארץ, וטרם שיתחיל בביאור התורה התחיל להזכירם ולהזכיר להם עונותיהם כמה ימרוהו במדבר *¹³ וכמה התנהג * עמהם הקדוש ברוך הוא במדת הרחמים, וזה להודיע חסדיו עמהם. ועוד שזיכרו בבריו שלא יתרו לקלוקלם *¹⁵ פן יספו בכל חטאתם *¹⁶ ולחזק לבם בהודיעו אותם כי במדת רחמים יתנהג

2
10
11
12

11

שני אלפים קמן שארת

ממני אודיעך דמתי על כמות שנתחדשו
במבט חורבן יבין נאמר. אם נאמר
בסיני או בחורבן [או] ב"ל מועד למס לא אמרן חסס מיד לבני
ישראל כשי"ר מלות ולמס כנס איתס כל כך זמן ולא נאמרנו בערבות
מואל לא מלינו סס וידבר ה' אל משה דבר אל בני ישראל ואל
ויאמר ה' אל משה. וכן משמע שלא נחחדש בערבות מואב אלא
בבית שאלמר אלס דברי כבדית אשר כרה ה' וכו' :

מלות דבכתי סדיר כגון ואלכס ושכנס ונרבת וגו' לא סוסקי לא
סגרע בקס סקיס עמו וכי מלות גידושין לא שכיחא וכלא מטסיס
בכל יום ורוב מלות כמחודשות סס דגריס מלייס יותר מאלסס
שנאמר וחי לא ירדסי לבוף דעס כרב ז"ל אכל מס שחי סוגר
שכל ספרשיות כמחודשות בערבות מואב נאמר וכל פרשס שחשניס
מסוס דבר שנתחדש בה. ואס ששאלני למס לנא סקב"ס מלות אלו
בסיני כשאר מלות ולמס לא שאל על שנס ודיגין דאמרין במרס
איפקיד ועל חוסס שנאמר באכל מועד למס לא נאמר בסיני ובסואל
על זס שואל על ראו ואל כוא דבר שאין כח בלדס להשיגו בי
כוא יס' ואלו ככל דבר אחד ומס שאלר בסוב אלא דברי כבדית
על סכוכות אשר זס במרבות מואב קאמר. אכל אין סבי זמי
שלוס במלות רבות בערבות מואב וכמס מלות מלינו שאלרן משה
לישראל ולא נאמר כנס ז' אה בני ישראל או דבר אל בני ישראל
אלא משה יושב דורס וככל יודעין שכל מפי סכוכוס וכל סמסס
כמחודשות אשר במשנס חורס כקב"ס אמר למשס בערבות מואב
והמשס אמר לישראל ככל שאלר לסס כמלות אשר כבד נאמר וכל
מס שנתחדש בהס מפי סכוכ"ס כוא ומשס לא חדש דבר מדעסו.

תשובה ראיתי לפרמ"ן ז"ל בתחלת אלס סדכריס שנתחדשו
על זס וסעלס שכל נאמר בסיני או באל מועד
בנס סרלכוס קידס סמרגליס וכו' אכל לא נכתמו כמלות בספרים
|| סרלכוניס בידבר עס יולאי מרירי כי לולי לא נכגו בלחון סמלות
רק בלחן אף על פי שסס חובת סנוף או משי שאק סדירות
לא סכדיר רק בנכיס וחלי סלחן עד כאן לשונו ודברי משנס
סס בסיני שאלס אכוס סקב"ס בנס דבר אל בני ישראל וסי כנס
נבואחו הרבעיס שנס ואס זס ככס אלא שאלר לו שלא
| יאמר לחסס לנס אלא סמוך לכניכסס ללחן לא יסס בהס אלא
סמוך לכניכסס ללחן. ועוד קשה וסלא שמתכ ויזבל וכל סמלות כסליות
בזרס בלחן לא נכגו אלא בלחן ולמס נאמר ליולאי מרירס. ועוד
דבוב סמלות שנתחדשו סס חובת סנוף ולמס לא נאמר ליולאי מרירס
וגס מס שכתב ז"ל משי שאין סדירות וסלא בלחון שנאמר יס
21 כמס מלות דלא שכיחי מפי מכני ובלחון שנתחדשו איכא כמס

(א) אלה הדברים. דע כי פשטת סקוקיס סרלכוניס סס סקדנא על כל ספסר. וזס בנס
שלסס סעמיס לסון דבור על עפס. אשר דבר עפס. דבר עפס אל בני. סרלכ
ומס בלר. כי יס ספסר זס ב' סלקיס. סלק סל' נתחלת ספסר עד ויקרל סקודס עשרת סדכות
(נחלסס ס') וסוז מרבר בערבי מוסרי. סלק סג' ען ויקרל עד סככות וסקללות. סגבי סנא וסוז
מרבר עסמנות. לכן אשר סס סלסס (ע"ס) אלה סעדות וססקיס וגי ססוז ענין אסד עס ע"ס
אמריו ויקרל עפס. סלק סג' ען סככות וסקללות (כי סנא כ"ז) עד סוף סקורב. ואלר סס קורס
סככות (כ"ז ס') בלר סיסנ וסל"כ וידבר עפס. וסככות כי ססלסם שלסם סלקי ספסר זס סססלס
ג' סססקיס ענות ויקרל בערבר. אלה. ויקרל. וידבר' חס"ס בערבר. ויקרל סוז מלל סלכות וכנגדו
לכריס כמי מלל סלכות כלומר אורו סלק סגבי דכריס ססוז כנגד ס' ויקרל עסס סמדוכר ען
סמלס סוז מלל סלכות (סגריס). וסיפ סכרה כפלס. וכגון מואב. ולמסס נדסקו סספריסס לסכר
ס' ססקוקיס סללה לענין אסר. ומסס יסקרו אורס ממוקמס ויזעינוס סקוף ס' סקודס. וסלונת
יזס דכרו סלינס רק סקדנא לסלסם סלקי ספסר זס :

(4)
הכתב
ויקרא
סלס
סלס

חלטתם את הדבר להנאתכם. היה לכם
להשיבו: רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או
מתלמידך, לא ממך שנצטערת עליה וכו' ור"ס.

נמצאו למדים מדברי רש"י אלו, שיש מעלה מיוחדת ללמוד תורה ממי
שהתייגע והצטער על הבנתה, יותר מאשר ממי שלא התייגע, ואף שמדובר
באותו לימוד עצמו.

כי כאשר יודע התלמיד כמה צער ויגיעה היו לרבו עד שהשיג אותו ענין,
מעריך הוא ומחשיב את דבריו ומתיישבים דבריו על לבו. ואף דבר שמתחילה
יתקשה התלמיד להשיג כוונת רבו, מכל מקום בידועו כמה טררות וכמה יגיעות
יגע וטרר רבו, אף הוא יעמול ויטרח בו שוב ושוב עד שישגיגו.

על כך אמרו בגמרא (שבט כ"ב) לאחר שראה רבי פנחס בן יאיר את חותנו רשב"י
בצאתו מהמערה וכל גופו סדקים סדקים מעודל יגיעתו, צווח ואמר: "אוי לי
שראיתך בכך". השיבו רשב"י: "אשרוך שראיתני בכך, שאלמלא לא ראיתני
| בכך, לא מצאת בי כך". כי מתחילה כאשר רשב"י היה מקשה, היה משיבו
רפב"י תריסר תשובות ועתה כאשר רפב"י היה מקשה, היה משיבו רשב"י בכ"ד
תשובות.

היינו, כאשר עמד רפב"י על גודל עמלו של רשב"י ועל הצער שנצטער בעמל
התורה, יכול היה לקבל מרשב"י כ"ד תשובות על קושיא שהתקשה בה, בעוד
שקודם לכן היה רפב"י דוחה את דבריו בתריסר תשובות. כי מאז נתגלה לפניו

(2)

גודל יגיעתו וזערו של רשב"י, מייקר היה רב"י ומעריך את דבריו ומתאמץ להבינם. על כך אמר לו רשב"י: "אלמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך."

★

וראה מה שכתב הרשב"א (והדושי הרשב"א שבת צט. ד"ה שתוקן בדיוטא):
"והזהרו בפירוש זה כי בטורח גדול נגלה לנו."

★

סיפר רבי שמואל רוזובסקי את אשר שמע ממורי רבי שמעון שקאפ, שבעת היותו תלמיד בישיבת וולאז'ין, לא נהג להיכנס לשיעוריו של הנצי"ב. באחד הלילות, בשעה מאוחרת לאחר חצות, בעת שלמדו בישיבה מסכת בבא בתרא, התקשה הגרש"ש בהבנת דברי הרשב"ם ולא מצא דרך ליישבם. לפתע נכנס הנצי"ב להיכל הישיבה (כדרכו להיכנס לפעמים באמצע הלילה) וכשראה רבי שמעון את הנצי"ב, ניגש אליו ושאלו את ביאור דברי הרשב"ם. השיבו הנצי"ב בזה הלשון: "מיין קינד [בני יקירין], על הרשב"ם הזה כבר הייתי כמה פעמים על הקברים להתפלל שאזכה להבין דבריו".
סיים רבי שמעון דבריו באומרו: מני אז התחלתי להכנס ולשמע את שיעורי הנצי"ב.

(רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א, שערי אורה)

From here we see that it is possible for someone to say something that on the surface seems to be a positive statement, but when taking the entire situation into account is meant to have a negative effect. There are people who frequently do this. They do not want to appear as if they are attacking others. Therefore they say things that at first sound as if they are compliments or praise but are intended to cause pain. Such as telling someone, "You finally did a good job." This might be meant as praise and encouragement. But it could also be meant as an emphasis on all the times the person did not do satisfactorily. When someone praises you, do not assume he means anything negative. But when you speak to others be careful that your positive statements will not be taken in a negative way. It goes without saying that you should not use a subterfuge to make statements that could cause others harm or pain.

ג) רב לכם סב את זהר הזה. רבים אומרים כי פסוק זה נוקב ויורד עד תהום ויש בו רמז לשעה ולדורות. וענין סבוב זה שילכו סחור לכרם ה' צבאות לא יקרבו, כי ימים רבים לישראל שהיו נדים ונעים סביבו ולא יתן לישראל כח עליהם עד מדרך כף רגל, עד שיבא מי שנאמר בו ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים (זכריה יד.) וכל זמן שישראל הולכים סחור סחור נאמר להם פנו לכם צפונה ודרשו בזה אם הגיע שעתו של עשו הצפינו עצמכם (דבר"א.יט.).
וענין הצפנה זו נ"ל, שאם ימצא האיש הישראלי בגלות החל הזה איזו הצלחה ועיר שם, אז יטמינו ויצפינו הכל בפני עשו כי אין לך אומה שמתקנאת בישראל כמו עשו, כי לדעתם הכל גזולה בידם מהם מן ברכת יעקב אבינו שלקח ברכותיו של עשו במרמה, וכן יעקב צוה לבניו למה תתראו (בראשית מב.) פירש רש"י בפני בני ישמעאל ועשו כאילו אתם שבעים כי שניהם סוברים שיצחק גזל הצלחת ישמעאל, ויעקב גזל הצלחת עשו ע"י השתדלות, ע"כ צוה דוקא על עשו פנו לכם צפונה שלא יתקנא בכם. וזה הפך ממה שישראל עושין בדורות הללו בארצות אויביהם,

כי מי שיש לו מנה הוא מראה את עצמו במלבושי כבוד ובתים ספונים וחשובים כאילו היו לו כמה אלפים ומגרים האומות בעצמם ועוברים על מה שנאמר פנו לכם צפונה. ומנהג זה הוא ברכת בני עמינו והוא המסבב את כל ההלאה אשר מצאתנו. והמשכילים יבינו ליקח מוסר.

6

7

מורה הארץ כראה גם זה מהדבא אחר קהמקו לננס וללמס עמסס, אכתי יס לומר סומעלמס יסכו וילכו מנסס כונו הנכסי ספינס וע"ד פלא אונר סכחור לא ססלימו עם ישראל לנדר סגנעוסיס כי חזק לנס למלחמה ע"כ אמרו נדנה טובה סארץ ולא יעצו סלנס ל כי לא ינלאו כמותה נכל סעולס וינסקו כפסס עליה וע"ד סאמר ננסקס נסליסות סכחנר סיסן לסס ארץ כאלכס סעי"ו יסלימו עמו כי ינלאו ארץ כאלכס כי זלזה זה לא יסלימו ינסקו כפסס על סלנס :

8
Growth Through Torah

9
ע'ג

3

הפטרה:

"ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן"

(ישעיה א)

פירש החיד"א (בספר "צוארי של"י) אמרו חז"ל (בירושלמי מובא בריטבי"א יומא ט.) יהודי אחד היתה לו פרה, ומתוך דוחקו מכרה לגוי. כשבא הגוי לחרוש עמה בשבת סירבה לחרוש, והיה מכה אותה מכות חזקות ובכ"ז עמדה בסירובה. בא הגוי וסיפר זאת למוכר, הלך המוכר ולחש באוזנה של הפרה עד עתה היית ברשותי, ומדוחקי מכרתך לגוי ועייכ עבדי כרצונו. ומאותו זמן חרשה הפרה גם בשבת, התפעל הגוי ונתגייר, ומחמת זה קראו למוכר תורתא (פרה בארמית) וזה מה שאמרו בגמרא ר' יוחנן בן תורתא.

10
אזכור
השור

וכן אמרו חז"ל (ילק"ש מלכים ר"ד) על הפר שנתן אליהו הנביא לנביאי הבעל שלא היה רוצה להשחט לשם ע"ז, נתקבצו כל נביאי הבעל ארבע מאות וחמישים ונביאי האשרה ארבע מאות, וכולם לא יכלו להזיז רגלו מן הארץ, עד שפתח אליהו פיו ואמר לו: לך עמהם, דכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על ידי הפר שעמי כך מתקדש על ידך, א"ל הפר וכך אתה יועצני, שבועה שלא אזוז מכאן עד שתמסרני בידם, מיד "ויקחו את הפר אשר נתן להם" מי נתנו להם אליהו. וכן ספרו חז"ל שנתנו לחמורו של רבי פנחס בן יאיר לאכול ולא אכל, וכן ספרו שגנבו לרבי חנינא בן דוסא את חמורו ולא רצה לאכול ג' ימים, מכיון שהאכילו אותו פירות לא מעושרים, עד שהחזירוהו לביתו של רבי חנינא ואכל (תולין ג. אדר"ג פ"ח).

זה שאמר הנביא "ידע שור קונהו" - קונהו לשון קנין, שידע השור מי קנהו ועושה כרצונו כסיפור בתורתא. או קונהו מלשון קונו - בוראו היינו הקב"ה, ולא רצה השור לעבור את רצונו כסיפור הפר של אליהו הנביא. "וחמור אבוס בעליו" היינו חמורו של רפבי"י, "וישראל לא ידע עמי לא התבונן" והוא פלא.

הפטרה ישעיה א. לא תופיעו הביא מנחה שוא כפורת תוקפה היא לי וכי לא אכל און תצרה. הענין דמצאנו לרז"ל בכריתות (ו, ב): כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינו תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאן הכתוב עם סממני הקטורת. הרי דדבר הפחות בעצמותו, בכל זאת כשהוא מתערב באגודה כללית, הוא מתבטבט ומפעיל להוציא ריח נחוח מן הסמנים האחרים. ומצאנו שאמרו (סנהדרין עא, ב במשנה) פיזור לרשעים נאה להם ונאה לעולם. הרי שהאגודה מוסיף חיוק לעושי רשעה. וכן מצאנו שאמרו (סנהדרין לט, א) כל בי עשרה שכינתא שריא. וכבר עמד על זה הר"ן בדרשתו. והגראה על פי מה שבארו בדין תרתי לריעותא, שאם הם משם אחד, שמורים שניהם על ניקוב הריאה וכיו"ב, או הוי טריפה. אבל אם זה מורה על נקב, זה על קמט וכיו"ב - כשר. כן הדבר הזה: - אם כל אחד בפני עצמו יש לו מדה פחותה, זה כלי וזה בעל לשון הרע, וזה בעל כעס, כשהם באגד אחד, או יומחק מרירותם ויתבטבט כל אחד מחבירו: - זה ילמד מזה לפור הונג, וזה לנוח מרגונו, וזה על שפם יעטה. אבל אם כולם מסכימים על תכונה רעה אחת, הלא אז תחזקנה מוסרותיהם, ומן קורי העכביש יהיו כעבותות עגלה. על זה

11
תנא

4

אחד מסוור בפני עצמו, הלא "קטרת תועבה היא", כמו שהיא בפרטיותה, שחלבנה ריחה רע, "יהקריבהו נא לפחתך זכר!" "לי... לא אוכל און ועצרה", שיהיה אסיפה מאון 19, היינו שיסכימו כולם על תכונה אחת רעה.

עדן 11. וזה שאמר "כריח שדה אשר ברכו ה'", דבחקל תפוחין 12 כל עלה כל עשב מעלה ריח, בן בצירוף הכללי גם הפושעים מושגחים ומעלים ריח.

והגתה 13 מנחה אינה קריבה בשותפיו, רק ביחיד (מנחות קד, ב) 14, ובצבור באה מנחה 15, לשי שהצבור הוא בכלליותו כמו יחיד שהוא איש אחד, וכל אחד מועיל לחבירו כגו שכל אבר מועיל לחבירו, וכיוצא בזה 16. לכן כיון שהפסידו מעלת האחדות, וכל אחד רצה לבלוע לחבירו, והיו כקציני סדום ועמורה (ישעיה א, י), אם כן כל אחד נבדל בפני עצמו 17, אם כן "לא תוסיפו הביא מנחת שוא" ! וכן קטורת, שכל אחד מתבשם מחבירו, וגם החלבנה ריח נחוח 18, אבל כשכל

12

6

11

5